

Подкрепата за земеделието в райони с неблагоприятни природни условия в рамките на ОСП на ЕС

Ст.н.с. д-р РУМЕН ПОПОВ

Институт по аграрна икономика — София

E-mail: rgorov@yahoo.com

Резюме: Подкрепата за земеделската дейност в т.нар. необлагодетелствани райони е част от II стълб на ОСП на ЕС. През 2005 г. са внесени съществени промени в дефинирането на т.нар. междинни райони с неблагоприятни условия. В статията се разглежда историческото развитие на организацията на подкрепата за земеделието в необлагодетелстваните райони, необходимостта от приемане на нови критерии за обхвата на районите с природни ограничения и на тази основа се правят предложенията относно унифициране на критериите за допустимост и формулата за определяне на плащанията. Главните изводи за позицията на България относно бъдещата организация на плащанията в райони с естествени препятствия за селскостопанска дейност са формулирани в няколко пункта:

- Предлаганата система от осем биофизични критерии за определяне на минимален праг за класифициране на земите с природни препятствия изглежда приложима.

- Изчисляването на помощите трябва да се основава на разходи при базови технологии за съответния референтен район и район за подкрепа с използвана технология за екстензивно производство. Това ще е още една гаранция, че тези плащания ще съответстват на целта на мярката.

- Използването на показателя стандартен брутен марж като критерий за допустимост за подкрепа на дадено стопанство има редица предимства:

⇒ Отговаря напълно на целта на подкрепата на селскостопанските дейности в районите с природни ограничения — „райони, ...където поддържането на екстензивна селскостопанска дейност е важно за управлението на земята“, защото по-ниският производствен потенциал на земите в тези райони естествено води до по-висок дял на този показател в брутната селскостопанска продукция;

⇒ Показателят за стандартния брутен марж може да бъде изчисляван по култури и продукти, като по този начин производства с висока доходност могат да бъдат изключени от подкрепата;

⇒ Стандартният брутен марж дава добра методическа основа и сравнително опростен метод за калкулация, което позволява да се постигне диференциране на помощите по стопанства съобразно местните природни ограничения.

- Схемите за подкрепа на земеделските стопанства в районите с природни препятствия частично преодоляват недостатъците, произтичащи от организацията на единните плащания (SAP). Размерът на последните зависи от обема на производството, т.е. при него екстензивните производства са оцетени.

- Землищата в България, в които земеделските стопанства могат да получават помощи поради наличието на природни ограничения, са определени на базата на биофизични показатели, характеризиращи почвеното плодородие и климата. Поради липса на данни не са ползвани показатели за икономическото състояние на фермите и демографските процеси. По тази причина сега определените райони за подкрепа до голяма степен ще са обхванати и при прилагане на предлаганите нови критерии.

- България желае да минимизира риска от възможни промени на обхвата, т.нар. междинни или други необлагодетелствани райони при определяне на районите с природни ограничения, вследствие предстоящото преразглеждане през 2010 г., особено като се има предвид факта, че тази мярка се въвежда за пръв път в страната през 2007 г.

Ключови думи: земеделие, подкрепа, неблагоприятни природни условия, ОСП, ЕС.

Увод

Подкрепата за земеделската дейност в т.нар. необлагодетелствани райони, е част от II стълб на ОСП на ЕС. През 2005 г. са внесени съществени промени в дефинирането на т.нар. междинни райони с неблагоприятни условия. В статията се разглежда историческото развитие на организацията на подкрепата за земеделието в необлагодетелстваните райони, необходимостта от приемане на нови критерии за обхвата на районите с природни ограничения и на тази основа се правят предложенията относно унифициране на критериите за допустимост и формулата за определяне на плащанията. **Целта на статията е да се направят изводи за позицията на България относно бъдещата организация на плащанията в райони с естествени препятствия за селскостопанска дейност.**

Организация на подкрепата за селското стопанство в „междинните“ необлагодетелствани райони. Критерии за определяне районите за подкрепа

- Схемите за подкрепа на земеделските стопанства в необлагодетелстваните райони са част от

ОСП на ЕС от 1975 г. Основани са на разбирането, че без такава подкрепа на фермерските дейности, земята ще бъде изоставена с произтичащите от това загуби на обществени ползи. Важно е да се подчертае, че използването на тези схеми на подкрепа е доброволно и се финансира съвместно от ЕС и националните бюджети.

- От 2005 г., подкрепата за необлагодетелстваните райони е интегрирана в единен програмен и финансов инструмент ЕЗФСР (EAFRD).

- Подкрепата за необлагодетелстваните райони (LFA) е в рамките на Втората ос, за която се определят минимум 25% от средствата за отделна страна, като те могат да се използват за подкрепа на мерки за управлението на земите, с цел запазване на околната среда и културния ландшафт.

- Регламента на Съвета на ЕС № 1698/2005 от 20.09.2005 г. за подкрепа на развитието на селските райони определя, че финансовата подкрепа на EAFRD е предназначена за „устойчиво използване на земеделската земя“. Плащанията на фермерите са на годишна основа на хектар и трябва да компенсират фермерите за допълнителните разходи и пропуснатите доходи, вследствие природните условия.

- Съществуват условия за получаване на помощ по схемите за необлагодетелстваните райони (LFA): *първо*, фермата трябва да е разположена в район, класифициран като необлагодетелстван район (LFA); *второ*, да покрива критерии за допустимост или прагове за допустимост, част от които са общи за ЕС, а други са установени от страните-членки. В резултат, докато 58% от използваната земеделска земя (UAA) е класифицирана като необлагодетелствани райони (LF) през 2005 г., по-малко от половината ферми получават помощ по схемите за необлагодетелстваните райони (LFA).

- Регламент 1257/1999 г., определя три задължителни критерия — минимална площ; 5 години срок на експлоатация и придържане към базови правила за управление на земята (GFP).

- В допълнение страните-членки могат да прилагат и други критерии за допустимост (възраст до 65 г.; отглеждане на животни и пр.).

- Съществуват четири категории необлагодетелствани райони (LFA):

- ⇒ райони с екологични ограничения;

- ⇒ планински;

- ⇒ други необлагодетелствани райони (LFA), характеризиращи се със слаба продуктивност, вследствие на естествените условия, намиращи израз с по-ниски от средните икономически показатели и слаба гъстота на населението, в зависимост от земеделската дейност — райони, засегнати от специфични препятствия;

- ⇒ райони със специфични условия (отдалечени и др.).

- Около 66% от необлагодетелстваните райони са класифицирани в категория „други“. Ев-

ропейските критерии за определяне на този тип необлагодетелствани райони не са ясни. Страните-членки използват различни и многообразни индикации.

- Действащата в момента спецификация на междинните райони в по-неблагоприятно отношение се основава на трите вида споменати показатели (слаба продуктивност на земята; икономически резултати от земеделието, чувствително по-ниски от средните; ниска населеност или намаляващо население, зависимо предимно от земеделски дейности). Същевременно чл. 50, параграф 3, буква а от Регламент (ЕС) № 1698/2005 се даде ново определение на районите с неблагоприятни условия, различни от планинските райони и от районите със специфични неблагоприятни условия, т.е. „райони, засегнати от значителни неблагоприятни условия, като ниска продуктивност на почвата, лоши климатични условия и където поддържането на екстензивна селскостопанска дейност е важно за управлението на земята“.

- Същевременно Съветът не постига съгласие, относно единна за Общността система за класифициране на тези райони.

- В изпълнение на своите задължения, Комисията предлага общи биофизични критерии (8 на брой) със специфични минимални прагове, които ще се ползват от страните, за да се идентифицират райони с природни пречки.

Площта се определя като неблагоприятна, ако поне 66% от използваната земеделска земя отговаря на поне един от критериите за фиксиран праг. От така определените райони трябва да се извадят тези, в които природните препятствия са преодоленни, като преценката е на базата на наличието на иригационни и дренажни системи и индикатори за производство, сравнени с установен таван, например средни добиви, сравнени със средно национално ниво или на съседни региони.

- Общите критерии не се приемат еднозначно от страните-членки. Някои настояват за по-голяма гъвкавост на приложението им, с което да се отразят националните различия. Подчертава се необходимостта от запазване на регионална гъвкавост за определяне на земи като необлагодетелствани райони (LFA) за отделни парцели и стопанства, отколкото ограничаването ѝ до административен район.

Критерии за допустимост и формула за определяне на плащанията

- Може да се приеме, че е възможно да се постигне съгласие относно въвеждането на предложените биофизични критерии за определяне на районите с природни препятствия за селскостопанска дейност. В същото време възникват въпроси относно:

⇒ критериите за допустимост за получаване на подкрепа, както и за нейната диференциация в съответствие с интензивността на проявление на биофизичните критерии.

⇒ дали само екстензивните производства ще се подкрепят.

⇒ как ще се третират случаите, когато въпреки че районите са класифицирани като такива с природни ограничения, съществуват производства с висока доходност.

- Въвеждането на обща система от критерии за допустимост има сериозни положителни страни, на първо място като създаде основа за общ подход към проблема, и второ, като предпоставка за изпълнение на регламентираната цел.

- От тази гледна точка е логично да се премахнат използвани от страните критерии, които не отговарят на целта на мярката — подкрепа на екстензивното земеделие, например изключването на стопанствата с частична заетост, местоживее-не, възраст на бенефициентите и пр.

- Използването на критерии за допустим минимален размер на стопанството трябва да се основава на баланс между интересите на фермерите и приемливо ниво на административната тежест, съобразно условията в отделните страни.

- Предвид факта, че бюджетът за отделните страни е определен до 2013 г., не могат да се очакват сериозни промени в нивото на плащанията.

- Действително, най-важният проблем е определянето на нивото на референтните разходи (banchmark), което ще се ползва за определяне на допълнителните разходи и дали ще има ниво, общо за ЕС, или то ще бъде национално. Без съмнение използването на национален референтен район ще има за последица различни плащания за райони със сходни природни ограничения. От друга страна, наличието на фиксирани национални бюджети за подкрепа предопределя такъв подход.

- Не може да се очаква изравняване на подкрепата за необлагодетелствани райони в страните-членки. Това може да има за последица разстройване на вътрешния пазар, но от друга се приема като възможност за проява на свобода на действие и за съобразяване с местните условия.

- Изчисляването на помощите трябва да се основава на разходи при базови технологии за съответния референтен район и район за подкрепа с използвана технология за екстензивно производство. Това ще е още една гаранция, че тези плащания ще съответстват на целта на мярката.

Плащания на земеделски стопани в райони с ограничения, различни от планинските райони (Код 212), съгласно Програмата за развитие на селските райони (2007—2013) на България

Програмата за развитие на селските райони (2007—2013 г.), в частта си за плащанията на земеделските стопани в райони с ограничения, различ-

ни от планинските райони, съдържа обосновката на мярката, критериите за определяне на районите и географския им обхват, условията за избираемост и за подпомагане на бенефициентите, размера на помощта и количествените цели.

Обосновка на мярката

България има относително малка територия, но се отличава с твърде голямо разнообразие на природните условия. Те са свързани с географското положение, разнообразието на релефа и структурата на почвата. В резултат на това са обособени много микрорайони, които съчетават различни природни фактори, влияещи върху земеделското производство.

Един от факторите, които оказват пряко влияние на земеделската дейност, е почвеното плодородие. В България продуктивността на земята се измерва в категории от 1 до 10, като 1-ва категория е с най-висока продуктивност. Районите с ниска продуктивност имат ограничен потенциал за отглеждане на различни култури, в тях се правят допълнителни производствени разходи и като цяло те имат по-ниски икономически показатели в земеделието. Използват се основно за екстензивно животновъдство.

Критерии за определяне и географския обхват

Другите необлагодетелствани райони са определени въз основа на ниската продуктивност на земеделската земя. Продуктивността на земята се измерва в категории, обусловени от бонитетна оценка. В бонитетната оценка са взети пред вид природните условия, които ограничават почвеното плодородие и представляват набор от почвени и климатични условия, които характеризират вегетационния процес на даден район. Бонитетната оценка на земята е оценка, базирана на почвите и показваща дали земите са подходящи за отглеждане на дадена култура или група култури. Използва се дадено ниво на земеделски техники, т.е. прави се оценка на актуалното и потенциалното плодородие, изразено в сравнителни стойности — бонитетни оценки от 0 до 100. Бонитетните числа от своя страна са групирани в 10 категории на земеделската земя, като първата е най-висока, а десетата е най-ниска.

Всяко землище (LAU2) е оценено спрямо средно-претеглената категория на земята му. Като „други“ необлагодетелствани райони се определят землища, които имат средно-претеглена категория на земеделската земя 80% от средната за страната или по-ниска и, които не са определени като „планински необлагодетелствани райони“. Според системата за оценка на бонитета, това е земеделската земя от 6-та до 10-та категория¹ при средна категория за страната 5,3.

¹ Използвайки цели числа

Таблица 1
Table 1

Видове райони Region types	Брой землища Number of territories	Площ, км ² Area, km ²	Площ, % Area, %	ИЗП, ha ULA, ha	ИЗП, %* ULA, %
Други необлагодетелствани райони/Other LFA Категория от 6—10/Category 6—10	568	10 763,35	9,72	449 002	8,36
Всичко в България/Total in Bulgaria	4616	110 736,72	100,00	5 370 343	100

индикативни данни/ Indicative data

В табл. 1 са показани броя на землищата и площта, определена като „други“ необлагодетелствани райони по този критерий.

Бенефициенти

Земеделски стопани — физически или юридически лица.

Условия за избираемост

- Да бъдат регистрирани като земеделски стопани по реда на Интегрираната система за администриране и контрол (ИСАК);

- Да ползват минимум 1 ha (10 da) земеделска земя, собствена, наета или арендувана, при минимален наблюдаван размер на парцела 0,1 ha от ИСАК.

Условия за подпомагане

- Да спазват условията за поддържане на земята в добро земеделско и екологично състояние, одобрени със Заповед № РД 09-293/04.05.2007 на Министъра на земеделието и храните и всички следващи нейни изменения;

- Поне 5 години от първото плащане да извършват своята земеделска дейност в планинските райони.

Размер на помощта

Подпомагането ще има формата на компенсаторно плащане за хектар използвана земеделска земя с цел частично компенсиране на земеделските стопани заради природните ограничения, в резултат на по-ниската продуктивност на земеделската земя.

В таблицата по-долу са показани различните нива на компенсаторните плащания в зависимост от площта на подпомаганото стопанство:

Хектари/Hectares	€, ha
0—50,0	50
за частта над 50,0—100,0/For the part over 50—100,0	20
за частта над 100,0/For the part over 100,0	0

Размерът на компенсаторното плащане е определен на база разработен метод за доказване на разликата в доходите на земеделските стопанства в необлагодетелстваните и в облагодетелстваните за земеделие райони. Това изчисление е направено от независими експерти на основата на налични данни. Нивата на плащане са определени така, че да не се получи свръхкомпенсиране за

Таблица 2
Table 2

Количествени цели относно общите индикатори на ЕС/Quantitative Aims Concerning the Common Indicators of EC

Вид индикатор Indicator type	Индикатор /Indicator	Цел/Target
Продукт/извършени дейности Product/performed activities	Брой на подпомогнатите стопанства от другите необлагодетелствани райони/ Number of the supported farms from other LFA	10 000
	Площ на подпомогнатите стопанства в планинските райони, ha Area of supported farms in mountainous regions, ha	110 000
Индикатор за резултат/Result indicator	Предотвратяване на маргинализацията и изоставянето на земите/Prevention of marginalization and backwardness of lands	5,00%
	Подобряване на качеството на почвите / Improving the soil quality	15,00%
Индикатор за въздействие/Indicator of impact	Предотвратяване на загубата на био-разнообразие / Avoiding the biodiversity loose	Ще бъде наблюдаван/Will be observed (Съществуващото био-разнообразие ще бъде съхранено чрез изпълнение на УПЗДЗЕС)/Preserving biodiversity following the CKLGAEC
	Поддържане на земеделските и горските земи с висока природна стойност/Keeping in good condition of agricultural and forest lands with high natural value	Ще бъде наблюдаван/ Will be observed (Природната стойност на земеделските земи ще бъде съхранена и подобрена чрез прилагане на УПЗДЗЕС)/ Improving and preserving natural land value applying the CKLGAEC

природните ограничения. България ще използва Системата за земеделска счетоводна информация (СЗСИ) за определяне на компенсаторните плащания след края на 2009 г., когато ще има представителни данни за земеделските стопанства в системата.

Изводи

Чл. 36 (а) (ii) от Регламент на Съвета (ЕС) 1698/2005 г. постановява, че подкрепата на земеделието в районите с неблагоприятни условия за земеделие, цели устойчивото използване на земеделската земя, както и че тази помощ трябва да бъде насочена към областите „където поддържането на екстензивно земеделие е важно за управлението на земята“. Смятаме, че тези текстове не могат да се тълкуват еднозначно като подкрепа за фермерската дейност в райони с природни препятствия с цел предоставяне на ползи за околната среда и ландшафта. Целта на подкрепата е по-скоро да съдейства за финансовата жизнестойкост на стопанствата, които чрез своята дейност да бъдат в състояние да доставят публични ползи.

- В подкрепа на изложената позиция ще подчертаем, че помощите имат характер на компенсация на по-високите разходи за производството и пропуснатия доход, а не като цена за предоставени публични блага.

- Важно е да се подчертае, че според Регламент 1698/2005 г., подкрепата е предназначена за екстензивното земеделие. Това е съществено, защото:

- ⇒ Районите с интензивно производство, поради прилагането на т.нар. исторически подход, получават по-голяма помощ на единица площ, следователно е възможно свърх компенсирани;

- ⇒ Районите с природни ограничения са по-уязвими от екологична гл.т. от интензивно селскостопанско производство;

- ⇒ Подкрепата на интензивно производство ще предизвика неоправдана от икономическа гл.т., алокация на ресурсите и съответно обществени загуби;

- ⇒ Важността на въпроса изисква ясна дефиниция и изграждане на количествени параметри за използване на понятието „екстензивно земеделие“ за целите на земеделската подкрепа в районите с природни ограничения.

- Предлаганата система от осем биофизични критерии за определяне на минимален праг за класифициране на земите с природни препятствия изглежда приложима. В същото време тя е твърде обща и в резултат вероятно ще предизвика недостатъчно обосновани промени в обхвата на подкрепяните райони. Освен това системата не предлага възможности за вътрешна диференциация според степента на проявление на неблаго-

приятните за селскостопанска дейност фактори.

- Изчисляването на помощите трябва да се основава на разходи при базови технологии за съответния референтен район и район за подкрепа с използвана технология за екстензивно производство. Това ще е още една гаранция, че тези плащания ще съответстват на целта на мярката.

- Използването на показателя стандартен брутен марж като критерий за допустимост за подкрепа на дадено стопанство има редица предимства:

- ⇒ Отговаря напълно на целта на подкрепата на селскостопанските дейности в районите с природни ограничения — „райони, ...където поддържането на екстензивна селскостопанска дейност е важно за управлението на земята“, защото по-високият производствен потенциал на земите в тези райони естествено води до по-висок дял на този показател в брунтата селскостопанска продукция;

- ⇒ Показателят за стандартния брутен марж може да бъде изчисляван по култури и продукти, като по този начин производствата с висока доходност могат да бъдат изключени от подкрепата;

- ⇒ Стандартният брутен марж дава добра методическа основа и сравнително опростен метод за калкулация, което позволява да се постигне диференциране на помощите по стопанства съобразно местните природни ограничения.

- Схемите за подкрепа на земеделските стопанства в районите с природни препятствия частично преодоляват недостатъците, произтичащи от организацията на единните плащания (SAP). Размерът на последните зависи от обема на производството, т.е. при него екстензивните производства са ошетенени.

- Землищата в България, в които земеделските стопанства могат да получават помощи поради наличието на природни ограничения, са определени на базата на биофизични показатели, характеризиращи почвеното плодородие и климата. Поради липса на данни не са ползвани показатели за икономическото състояние на фермите и демографските процеси. По тази причина сега определените райони за подкрепа до голяма степен ще са обхванати и при прилагане на предлаганите нови критерии. В същото време съществуващата система за бонитетна оценка на земята по микро-райони, предлага добри възможности за характеристика на природните условия за селскостопанска дейност на базата на апробирана методика и създадена база данни. България е заинтересована да продължи да ползва натрупаните знания, опит и информация за по-добро управление на помощите в селското стопанство в рамките на ОСП, вкл. и по отношение на диференциране на нивото на помощ в рамките на плащанията за природни ограничения (NHP).

България желае да минимизира риска от възможни промени на обхвата, т.нар. междинни или други необлагодетелствани райони при определяне на районите с природни ограничения, вследствие от предстоящото преразглеждане през 2010 г., особено като се има предвид факта, че тази мярка се въвежда за пръв път в страната през 2007 г. Периодът на приложение на мярката е твърде кратък, за да се направи цялостна оценка на ефективността ѝ. От друга страна промените в обхвата ще създадат несигурност сред фермерите и ще усилят административното бреме в сектора.

● Плащанията за неблагоприятни природни условия (НПР) не трябва да водят до икономическо и социално неоправдана алокация на ресурсите. Производството на някои продукти може да е конкурентно и доходно и когато се реализира в райони с природни препятствия (грозде, картофи, някои плодове и др.). Ето защо калкулациите трябва да се правят по продукти, докато помощта не бива да води до изоставяне на някои добре приспособени производства, т.е. нивото на подкрепа не трябва (само по себе си) да води до икономически неоправдана реалокация на ресурсите.

● Определените чрез калкулация помощи на хектар трябва да останат стабилни, най-добре за целия седем годишен планов период. Това ще създаде условия за икономически оправдани управленски решения, относно разпределението на ресурсите и продуктовата структура на производството.

Нивото на подкрепа не трябва да блокира стимулите за диверсификация на стопанската дейност във фермите и селските райони.

Въпросът за подкрепата на селскостопанското производство в районите с природни ограничения трябва да се разглежда във връзка с очакваните промени в организацията на единните плащания на площ. В средносрочен план организацията на тези плащания може да се интегрира с тази за районите с естествени препятствия за селскостопанска дейност на основата на обща методика и регионализация на помощите.

ЛИТЕРАТУРА

1. Иванов, Е. и др. (1971). Икономическа оценка на земята в България, С.
2. Янакиева, Ив. (2006). Очаквано влияние на Общата селскостопанска политика на ЕС върху земеделието и хранително-вкусовата промишленост, ССА, ИАИ, с. 131—151.
3. Програма за развитие на селските райони (2007—2013 г.) на България, МЗХ, С., 2007.
4. Daх Thomas (2005). The redefinition of Europe's Less Favoured Areas, MPRA Paper.

The Support for Agriculture in Regions with Unfavorable Natural Conditions Within the CAP of EC

R. POPOV

Institute of Agricultural Economics — Sofia

(Summary)

The support of the agricultural activity in the so called less favored areas is part of the second pillar of the CAP of EC. During 2005 are introduced considerable changes in the definition of the so called intermediate regions with unfavorable conditions. In the article is discussed the historical development of the support organization for agriculture in the LFA, the necessity of adoption of new criteria for the range of the areas with natural limitations and on this base — drawn out proposals concerning the criteria unification for eligibility and the formula for payment's calculation. The main conclusions of the Bulgarian position, concerning the future organization of payments in areas with natural limitations for agricultural activity consists of several points:

● The offered system of eight biophysical criteria for determining the minimal threshold for lands of natural limitations classifying seems applicable.

● The aids calculation should be based on expenditures at base technologies for the corresponding referent region and a region to be supported with an extensive utilized technology. This would represent one more guarantee that these payments will fulfill the aim of the measure.

● The utilization of the index standard gross margin as a criteria for support eligibility of a determined farm has several advantages:

⇒ It fully corresponds to the objective of the support for agriculture in the regions with natural limitations — „areas... within which the achievement of extensive agricultural activities is important for the land management“. Because the lower production potential of the lands in these areas naturally leads to a higher share of this index in the gross agricultural output;

⇒ The index of the standard gross margin could be calculated by crops or products, and in such a way be able to exclude from the support high profit productions;

⇒ The standard gross margin provides a reliable bases and a relatively simple calculation method, which is a way to differentiate the aids for the different farms according the specific local natural limitations.

● The schemes for support of the agricultural farms in the LFA partially improve the insufficiencies caused by the SAP. The size of the last depends on the volume of production, i.e. it prejudices the extensive types of production.

● The land areas in Bulgaria where the farms can be supported due to natural limitations are determined on the base of biophysical indexes, featuring the soil fertility and climate. Due to the lack of relevant information are not applied economic indexes for the farms and the demographic processes. For this reason the actually determined areas for support at a high grade will get into the support range, applying the proposed new criteria.

Bulgaria wants to minimize the risk for possible range changes, the so called intermediate or other type of LFA, during the future revision in 2010, taking into consideration the circumstance that this measure was initially introduced for the country during 2007.

Key words: agriculture, support, unfavorable natural conditions, CAP, EC.